

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Α'.
ΑΡΙΘ. 10

Ἐν Πειραιεὶ Φεβρουάριος
1884

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΠΑΝΟΡΘΩΜΑΤΑ

ΥΠΟ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΚΡΕΜΟΥ
Γ'.

Σουλιώται, πρώτη πολιορκία Μεσολογγίου,
Μάρκος Βότσαρης.

(συνέχεια τοῦ ἐν ἀριθ. 9, σελ. 131).

«Ἡ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκστρατεία τοῦ Μουσταφᾶ πασῶς Σκόνδρα. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1823 διετάχθη παρὰ τοῦ σουλτάνου ὁ Μουσταφᾶ πασσιᾶς Σκόνδρας νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν ἀποστατῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Ἀγράφων καὶ ὁ Ὁμέρ πασσιᾶς Βιργιωνῆς ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ἄρτας· ὁ δὲ Κιουτάγης καὶ ὁ Ἰσμαήλ πασσιᾶς Πλιάσας διετάχθησαν καὶ ἀπέρασαν εἰς Θεσσαλίαν, ὅπου ἐφθάσαμεν εἰς Λάρισσαν 5 Ἰουνίου καὶ ὁ Κιουταχῆς ἐπῆγεν νὰ πολεμήσῃ τὸ Τρίκερι τῆς Θετταλομαγνησίας. Ὁ δὲ Σκόνδρας ἐλθὼν πρὸς τὰ μέσα Ἰουνίου εἰς τὰ Τρίκκαλα ἐτοποθετήθη εἰς τὸ χωρίον Πουλιάνα ἀπέχον περίπου μιᾶς ὥρας ἀπὸ τὰ Τρίκκαλα, ὅπου ἐστάθη 25 ἡμέρας, καὶ ἐστειλεν νὰ προσκαλέσῃ τοὺς προκρίτους τῶν Ἀγράφων καὶ τὸν Καραϊσκάκην νὰ πάγουν νὰ τὸν προσκυνήσουν ὑποσχόμενος ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ τὰ λοιπά. Ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἀπήντησεν ὅτι τὰ Ἀγραφα καὶ αὐτὸς εἶναι προσκυνημένα εἰς τὸ ντεβλέτι καὶ ἔχει καὶ τὸν μουρασιλέν ἀπὸ τὸν πρῶν βεζύρην τῆς Θεσσαλίας νὰ εἶνε καπετᾶνος τῶν Ἀγράφων καὶ νὰ προφυλάττῃ τὴν ἐπαρ-

χίαν ταύτην ἀπὸ ἀποστάτας Ἑλλήνας· πλὴν δὲν ἤμπορουν νὰ πηγαίνουν νὰ τὸν προσκυνήσουν προσωπικῶς, ἐπεὶδὴ κατὰ τὰ 1821 εἶχαν ἀποστατήσῃ καὶ ἡ ἐπαρχία τῶν Ἀγράφων καὶ αὐτὸς, καὶ ὡς ἐκ τούτου φοβοῦνται νὰ παρρησιασθῶν ἐμπρὸς τοῦ ἐν ὧσφ ὑπάρχει ὁ πόλεμος τῶν Ἑλλήνων, πλὴν τοῦ ὑπόσχονται καὶ ἀπὸ μέρος τῆς ἐπαρχίας καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὅτι θὰ εἶνε πάντοτε πιστοὶ εἰς τὸ ντεβλέτι καὶ νὰ μὴν ὑποπεύῃ καμίαν βλάβην εἰς τὸν στρατὸν τοῦ ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Ἀγράφων, καὶ ἦτον καλὸν νὰ περάσῃ μὲ ὅλον τὸν στρατὸν τοῦ διὰ τοῦ κάμπου τῆς Θεσσαλίας, διὰ τοῦ Δομοκοῦ καὶ τῆς Ὑπάτης ὅπου εἶνε ὁ τόπος εὐκολοδιάβατος, εἰ δὲ διὰ τῶν Ἀγράφων εἶνε καὶ ὁ τόπος ὀρεινὸς καὶ δύσβατος καὶ ἀπὸ τροφᾶς θὰ λάβουν μεγίστην ἔλλειψιν καὶ ὁ λαὸς θὰ φοβηθῇ καὶ θὰ σκορπίσουν ἀπὸ τὰ χωρῖα τῶν καὶ ἄλλοι θὰ χάνωνται μέσα εἰς τοὺς λόγγους καὶ ἄλλοι θὰ περάσουν εἰς τοὺς ἀποστάτας· τὸν παρκαλέσε πρὸς τούτοις νὰ τοῦ ξανανεώσῃ τὸν μουρασιλέν διὰ τὸ καπενταλίκι τῶν Ἀγράφων. Ὁ δὲ Σκόνδρας τοῦ ἀπήντησεν «Ἐμένα μὲ λέγουν Μουσταφᾶ πασσιᾶς Σκόνδρα, καὶ ὅποιος ἐμπιστευθῇ νὰ προσκυνήσῃ εἰς ἐμὲ θὰ πάγῃ τὸ κεφάλι τὸ δικό μου πρῶτα καὶ ἔπειτα θὰ βλαφθῇ ἐκεῖνος εἰς τὸ νύχι· αὐτὰ τὰ δελπουρλίκια νὰ τὰ μεταχειρίζεσθε μὲ τοὺς χαλτούπιδες (δελπουρλίκια εἶνε δολιότητες τῆς ἀλώπεκος), οἱ ὅποιοι κάμνουν τοιαύτας δολιότητας. Ἡ ἔρχεσθε νὰ προσκυνήσητε ἢ ἐτοιμασθῇτε νὰ πολεμήσητε». Καὶ ἀνέβη ἀπὸ τὴν Πουλιάναν εἰς τὴν Νευρόπολιν τῶν Ἀγράφων ἀπέχον πέντε ὥρας ἐδῶθεν ἀπὸ τὰ Τρίκκαλα. Ἦτον ὅλος ὁ στρατὸς τοῦ Σκόνδρα ἕως δέκα τρεῖς χιλιάδες. Ἡμεῖς δὲ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Λάρισσαν

μέ τον Ίσμαήλ πασσιᾶ Πιλάσαν, ἐδιετάρχη ὁ Ίσμαήλ πασσιᾶς νὰ πάγῃ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Σκόνδρα. Ἐφθάσαμεν τὴν 26 Ἰουλίου ἡμέραν τῆς ἀγίας Παρασκευῆς εἰς τὴν Νευρόπολιν, ὅπου ἠύραμεν τὸν Σκόνδρα πασσιᾶν καὶ ἄλλα τινὰ μπουλούκια (σωματίδια) Ἀλβανῶν ὥστε ὅλον τὸ στρατόπεδον δὲν ἐφθάνε τὰς 14 χιλιάδας. Ἀλλὰ πρὶν φθάσωμεν ἡμεῖς εἰς Νευρόπολιν, ὁ Σκόνδρα πασσιᾶς εἶχε βγάλλῃ ἀποσπάσματα νὰ προχωρήσουν εἰς τὰ Ἀγραφα καὶ ὅπου εὗρουν σώματα στρατιωτικῶν νὰ ἀντισταθοῦν νὰ τὰ πολεμήσουν, τὸν δὲ λαὸν νὰ τοὺς προσκαλοῦν εἰς ὑποταγὴν ὑποσχόμενοι εἰς αὐτοὺς ἀσφάλειαν ζωῆς κτλ. Ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἦ διότι δὲν εἶχε δύναμι νὰ ἀντιπαραταχθῇ εἰς πόλεμον ἢ διότι δὲν ἤθελεν νὰ φανερωθῇ ἀποστάτης ἐπῆρε τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ στρατιωτικὸν σῶμα καὶ ἀπεσύρθη ἀπὸ τὰ Ἀγραφα εἰς τὰς Χελιδόνας, βουνὰ τοῦ Σοβολάκου· καὶ οὕτως τὰ σταλέντα ἀποσπάσματα τοῦ Σκόνδρα μὴ εὐρόντες οὔτε στρατιωτικὰ σώματα νὰ πολεμήσουν οὔτε λαὸν νὰ προσκυνήσῃ, προχωροῦντες εἰς τὴν ἐπαρχίαν· ὁ λαὸς βλέποντες τοὺς ἐχθροὺς πλησιάζοντας ἐφευγον εἰς τὰ ὄρη· οἱ δὲ Τούρκοι βλέποντες τὸν λαὸν φεύγοντα τὸν θεωροῦσαν ἀποστάτην, καὶ ἔτσι πολλοὶ Ἕλληνες ἐσκαθώθησαν, καὶ πολλὰ χωρὶά ἐληλατήθησαν· μόνον ὁ γέρο Τζιάκας ἀπὸ Μοναστηράκι χωρίον τοῦ δήμου Ἀγραίων ἐννενηκοντούτης, ὡς ἔλεγον, ἔπιασε μίαν ὄχυρὰν θέσιν εἰς τὰ βουνὰ τὰ λεγόμενα Παλούκια μὲ τριάκοντα περίπου ὡπλισμένους καὶ ὡπισθοδρόμησαι, τοὺς Τούρκους, ἐγλύττωσαν καὶ πολλὰς οἰκογενεῖαις, ὅπου ἐπῆγαν εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν. Μαθὼν δὲ ὁ Σκόνδρας ὅτι τὸ στρατεύμα του δὲν ἤυρεν ἀποστάτας νὰ πολεμήσῃ, ἀλλὰ λεηλατεῖ τὰ χωρία καὶ σκαθώνει τοὺς ῥαγιάδες φεύγοντας, ἔστειλε τὸν θεῖον τοῦ Ντζελαλεντὴν μπέγη Ὀχρην τὸν ὅποιον εἶχε καὶ κεχαγιά μπέγη εἰς ὅλον τὸν στρατὸν τοῦ νὰ συνάξῃ τὰ ἀποσπάσματα, ὅπου ἦτον εἰς τὰ Ἀγραφα καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ Καρπενῆσι. Καὶ ἦλθεν ὁ Ντζελαλεντὴν μπέγης μὲ ὡς ἐγγιστα πέντε χιλιάδες· ἐτοποθέτησεν εἰς τὸ Κεφαλόβρυσον ἕως χιλίους Λατίνους καὶ διακοσίους Τούρκους καὶ εἰς ἄλλην μίαν θέσιν ὀκτακοσίους. Καὶ αἱ δύο αὗται αἱ θέσεις ἀπεῖχον ἀπὸ τὸ Καρπενῆσι ἕως μίαν ὥραν. Ὅθεν οἱ Ἕλληνες μὲ τὸν Μάρκον Μπότζαρη, (ἐκτὸς τῶν Ἀκαρνάνων, οἱ ὅποιοι ἐπερίμεναν τὸν Ὁμέρ πασσιᾶ ὅπου ἔρχονταν ἀπὸ τὴν Ἀρταν καὶ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἀφήσουν τὰς οἰκογενεῖας τῶν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Τούρκων, καὶ ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἐσυμμέθεξεν εὐρισκόμενος εἰς τὰς Χελιδόνας) ἐπέπεσαν εἰς τοὺς εἰς Κεφαλόβρυσον τοποθετημένους Τούρκους τὴν νύχτα τῆς πέμπτης πρὸς τὴν Παρασκευὴν, ἐνάτης πρὸς τὴν δεκάτην Αὐγούστου. Καὶ κατὰ πρῶτην προσβολὴν οἱ γκέκιδες ἐφυγαν ἄοπλοι ὑπὲρ τοὺς ἐξακοσίους καὶ πῆγαν εἰς τὸ Καρπενῆσι, τὰ δὲ ὅπλα τῶν τὰ πῆραν οἱ Ἕλληνες· οἱ λοιποὶ ἐπιάσθησαν ἀπὸ ἄρματα καὶ πολεμοῦσαν μὲ τοὺς Ἕλληνας ὥστε νὰ ἡμπορέσουν

νὰ ἀποσυρθοῦν ἀσφαλῶς καὶ αὐτοί. Ὁ δὲ Μάρκος περιφερόμενος εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης καὶ δίδων ὁδηγίας εἰς τοὺς Ἕλληνας, τὸν ἐπλήγωσαν θανατηφόρα τινὲς γκέκιδες ὅπου εἶχαν πιασμένην μίαν ληθιά, καὶ ἀντιπολεμοῦσαν μὲ τοὺς Ἕλληνας· ἐτουφέκισαν ἐκεῖ ὅπου ἤκουσαν τὰς ὁμιλίας καὶ εἶδαν ὅπου τοὺς ἐπλησίαζαν· καὶ κατὰ δυστυχίαν ἐβαρέθη ὁ Μάρκος, τὸν ὅποιον τὸν ἄρπαξεν εἰς τὰς ἀγκάλας ὁ ἐξάδελφός του Θανάσης Τούσια Μπότσαρης, ὅστις καθὼς ἦτον ἀτρόμητος κατὰ τὴν ψυχὴν, ἦτον εὐρωστος καὶ εἰς τὸ σῶμα, καὶ μὲ τοὺς παρευρεθέντας ἐκεῖ τὸν εὐγάλαν ἀπὸ τὸ στάδιον τῆς μάχης. Καὶ οἱ μὲν γκέκιδες ἠύραν εὐκαιρίαν καὶ ἐφυγον διὰ τὸ Καρπενῆσι, καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπεσύρθησαν εἰς τὰς θέσεις τῶν· τὸ δὲ πτώμα τοῦ Μάρκου τὸ ἔστειλαν εἰς τὸ Μεσολόγιον. Ἡ νίκη αὕτη, ἂν δὲν σκοτώνωνταν ὁ Μάρκος, ἦθελε φέρει καλὸν ἀποτέλεσμα εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι, ἐμψυχωνόμενοι οἱ Ἕλληνες, πιθανώτατον εἶνε ὅτι ἤθελαν χαλάσῃ καὶ τοὺς ἐν Καρπενησίῳ Τούρκους καὶ οὕτω νὰ φέρουν ἐμπόδιον καὶ εἰς τὸν ἐρχομὸν τοῦ Σκόνδρα, ὅπου ἦτον εἰς τὴν Νευρόπολιν μὲ τὸν ἐπίλοιπον στρατὸν ἕως ἐννέα χιλιάδες. Ὁ δὲ Σκόνδρας, πρὶν μάθωμεν τὸν πόλεμον αὐτόν, τὴν δωδεκάτην Αὐγούστου ἐκατέβηκεν εἰς τὸν κάμπον τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τινὰ τουρκοχώριον· ἀπ' ἐκεῖ τὴν 13 ἐπήγαμεν εἰς τοῦ Τζιαμάσι πέραν τοῦ Δομοκοῦ 4 ὥρας· τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἦλθε πεζὸς ἀπὸ τὸν Ντζελαλεντὴν μπέγη μὲ γράμματα διὰ τὸν πόλεμον τοῦ Μάρκου, ἀλλὰ χωρὶς νὰ φανερώουν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου· τὸ πρῶτ' εἰς τὰς 14 ἦλθε καὶ ἄλλος πεζός, τὸν ὅποιον ἔστειλαν μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, καὶ ἐφάνερωναν καὶ τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν ἐδικῶν τῶν καὶ τὸν σκοτωμὸν τοῦ Μάρκου. Εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Σκόνδρα ἦτον καὶ ὁ Ίσμαήλ πασσιᾶς Πιλάσας, ὁ Σεφετὴν πασσιᾶ Γρακώδας, ὁ Χασὰν μπέγη-Ντίμπρας γαμπρὸς τοῦ Σκόνδρα καὶ ἄλλοι τινές. Μαθόντες λοιπὸν τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου μὲ ἀναστεναγμὸν εἶπεν ὁ Ίσμαήλ πασσιᾶς «Γιαζίκ, Γιαζίκ Ἡτιλητρίμ καὶ Οὐχούμπ Γραχαντουγγιάγια (κρίμα κρίμα τοιοῦτο παλληκάρι ὅπου ἐχάθη ἀπὸ τὸν κόσμον)· ὁ δὲ Χασὰν μπέγη Ντίμπρας ἔχων τὸν τουρκικὸν φανατισμὸν καὶ μὴν γνωρίζων ἄλλον κόσμον ἀπὸ τὴν πατρίδα του, εἶπεν εἰς τὸν Ίσμαήλ πασσιᾶν, «Οὐ ἄχ χελμὸχ πάσσια σεψὲ οὐβρά κασύρς (φαρμακῶνεσαι πασσιᾶ γιατί ἐσκοτώθη ὁ Ῥωμιός) ; Ὁ δὲ Ίσμαήλ πασσιᾶς τοῦ ἀπήντησε «Δὲν πικραίνομαι διότι ἐσκοτώθη ὁ Ῥωμιός· ἐγὼ ἐπιθυμῶ ἢ Ῥωμιός ἢ Τούρκος ὅποιος εἶνε ἀποστάτης τοῦ ντεβλετιοῦ, νὰ γείνη στάχτη· ἀλλὰ πικραίνομαι ὅπου ἐχάθη ἓνα παλληκάρι ἀπὸ τὸν κόσμον ὅπου καὶ αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ Ἀρβανιτῶν συντρόφους τοῦ Μάρκου πολλὰ σπανίως γεννᾷ. Καὶ ἐσὺ Χασὰν μπέγη, ἂν ἐγνώριζες τὸν Μάρκον, ἦθελες λυπηθῇ περισσότερον ἀπὸ ἐμὲ» (θεωροῦν τὴν Ἀλβανίαν ὡς μητέραν τῆς ἀνδρίας)».

(ἀκολουθεῖ)